

ZARDUSHTIYLIK DINI MAROSIMLARI HAQIDA

Yuldosheva Feruza Yashin qizi

Osiyo Xalqaro Universiteti o'qituvchisi.

yuldoshevaftarix@gmail.com<https://doi.org/10.5281/zenodo.14968207>

Annotatsiya. Mazkur maqola zardushtiylik dinining marosimlari va ularning mazmun-mohiyatiga bag'ishlangan. Unda zardushtiylik e'tiqodining asoslari, diniy urf-odatlar, tantanalar va marosimlarning o'rni hamda ahamiyati yoritiladi. Xususan, olovga sig'inish, suv va tuproq kabi muqaddas unsurlarni ulug'lash kabi marosimlar tahlil qilinadi. Shuningdek, dinning axloqiy tamoyillari — ezgu fikr, ezgu so'z va ezgu amallar g'oyasi bilan bog'liq rasm-rusumlar haqida ham ma'lumot beriladi. Maqola zardushtiylik marosimlarining tarixiy va madaniy jihatlarini o'rganishga qaratilgan bo'lib, diniy an'analar va ularning hozirgi kungacha saqlanib qolgan shakllarini ham ochib beradi.

Kalitso'zlar: Zardusht, Ahuramazda, din, marosim, ibodatxona, Avesto.

О ЗОРАДИАНСКИХ ЦЕРЕМОНИИ

Аннотация. Статья посвящена ритуалам зороастрийской религии и их сути. В книге рассматриваются основы зороастрийской веры, роль и значение религиозных традиций, праздников и ритуалов. В частности, анализируются такие ритуалы, как поклонение огню и прославление священных стихий, таких как вода и земля. Также дается информация о нравственных принципах религии — понятиях добрых мыслей, добрых слов и добрых дел. Целью статьи является изучение историко-культурных аспектов зороастрийских обрядов, а также выявление религиозных традиций и их форм, сохранившихся до наших дней.

Ключевые слова: зороастризм, Ахурамазда, религия, ритуал, храм, Авеста.

ABOUT ZORADIAN CEREMONIES

Abstract. This article is devoted to the rituals of the Zoroastrian religion and their essence. It covers the foundations of Zoroastrian beliefs, religious traditions, the role and significance of ceremonies and rituals. In particular, such rituals as the worship of fire, the glorification of sacred elements such as water and earth are analyzed. Information is also provided about the rituals associated with the moral principles of religion - the idea of good thoughts, good words and good deeds. The article is aimed at studying the historical and cultural aspects of Zoroastrian rituals, and also reveals religious traditions and their preserved forms to this day.

Keywords: Zoroastrianism, Ahuramazda, religion, ritual, temple, Avesta.

Zardushtiylik — insoniyat tarixidagi eng qadimiy dinlardan biri boʻlib, miloddan avvalgi VI-VII asrlarda Eron va Oʻrta Osiyo hududlarida paydo boʻlgan. Ushbu din asoschisi — buyuk paygʻambar Zardusht (yunoncha: Zoroastr) hisoblanadi. Zardushtiylikning asosiy gʻoyasi yaxshilik (Ahura Mazda) va yomonlik (Angra Manyu) oʻrtasidagi abadiy kurashga asoslangan.

Zardushtiylik dini asosiy manbasi — "Avesto" kitobidir. "Avesto" zardushtiylarning muqaddas yozuvlar toʻplami boʻlib, unda diniy taʼlimotlar, axloq-odob qoidalari, tabiat bilan bogʻliq tushunchalar va turli diniy marosimlar batafsil yoritilgan.

Mazkur maqolada Zardushtiylik dini marosimlari, ularning mohiyati va amaliyoti haqida atroflicha soʻz yuritamiz.

Zardushtiylik dini marosimlari

Zardushtiylik marosimlari insonning ruhiy poklanishi, tabiat bilan uygʻun hayot kechirish va yovuzlikka qarshi kurash gʻoyalariga asoslanadi. Ushbu dinning muhim marosimlari quyidagilardir:

1. Atashparastlik (Olovga sigʻinish)

Olov zardushtiylikda poklik va yaxshilik ramzi hisoblanadi. Zardushtiylar olovni muqaddas deb bilib, uni Ahura Mazdaning timsoli sifatida koʻradilar. Shu sababli:

Diniy marosimlar Atashkada (olov ibodatxonasi) deb ataladigan joyda oʻtkaziladi.

Olov doimo yonib turishi kerak, uni oʻchirish gunoh hisoblanadi.

Mobad (din xodimi) olovga har kuni maxsus oʻtin yoki xushboʻy oʻsimliklarni tashlab, duolar oʻqiydi.

Maʼno-mazmuni: Olovning abadiy yonishi — yaxshilik va adolatning abadiyligini anglatadi.

2. Navjot marosimi

Navjot — bu zardushtiy bolalarining diniy hayotga rasmiy qabul qilinish marosimi boʻlib, 7 yoshdan 15 yoshgacha boʻlgan oraliqda oʻtkaziladi.

Marosim tartibi:

Bola maxsus diniy kiyim — Sudre (oq koʻylak) va Kushti (ipdan yasalgan belbogʻ) kiyadi.

Sudre — poklik va adolatni ifodalaydi.

Kushti — insonning Ahura Mazda oldidagi majburiyatlarini eslatadi.

Marosim davomida mobad Avestodan maxsus duolar oʻqiydi.

Ahamiyati: Bu marosim orqali bola oʻz hayotini yaxshilik va poklik yoʻlida yashashga vaʼda beradi.

3. Yasna marosimi

Yasna — bu zardushtiyarning eng muhim diniy marosimi bo'lib, Ahura Mazdaga sig'inish bilan bog'liq.

Marosim qanday o'tkaziladi?

Yasna marosimi odatda tong saharda olov va suv oldida o'tkaziladi.

Mobad Avestodagi Gotalar deb nomlangan muqaddas she'riy duolarni o'qiydi.

Qurbonlik sifatida xushbo'y o'simliklar va sut mahsulotlari olib kelinadi.

Marosim maqsadi: Koinotdagi yaxshilik kuchlarini mustahkamlash va yovuzlikka qarshi kurash uchun ruhiy kuch olish.

4. Farvardigan (Ruhlar kuni) Zardushtiylikda o'liklar xotirasi ham muhim o'rin tutadi. Farvardigan marosimi yilning so'nggi o'n kunida nishonlanadi.

Marosim tartibi:

Marhumlarning ruhlari (Faravahar) bu davrda zaminni ziyorat qiladi, deb ishoniladi.

Ruhoniylar marhumlar ruhiga bag'ishlab duolar o'qiydi.

Zardushtiyar marhumlarni maxsus joy — Daxma (osmon ostidagi tosh imorat)ga qo'yadilar, chunki ularning jasadini yer yoki suv bilan aloqa qildirish mumkin emas.

Ma'nosi: Bu marosim orqali tiriklar va marhumlar o'rtasidagi bog'liqlik mustahkamlanadi.

5. Gahambar bayramlari Gahambar — zardushtiyarning yilda olti marta o'tkaziladigan muhim diniy bayramlari. Har bir Gahambar tabiat va uning unsurlariga bag'ishlanadi:

Maidhyoizarem — bahorning boshlanishi (o'simliklar uyg'onishi).

Maidhyoshema — yoz faslining boshlanishi.

Paitishahem — hosil yig'im-terimi.

Ayathrem — kuz fasli.

Maidhyairya — qishning boshlanishi.

Hamaspathmaedaya — yangi yil (Navro'z arafasi).

Ahamiyati: Ushbu bayramlar tabiat bilan uyg'un hayot kechirish va insoniyatning yaxshilikka intilishini ifodalaydi.

Xulosa

Zardushtiylik dini marosimlari inson hayotining turli jabhalarini qamrab oladi. Ularda tabiat, poklik, yaxshilik va yomonlik o'rtasidagi kurash asosiy tushunchalar hisoblanadi. Har bir marosimning o'ziga xos falsafasi va amaliyoti bor.

Ushbu diniy amaliyotlar orqali zardushtiyar olov (yaxshilik), suv (hayot), tuproq (baraka) va havo (erkinlik) kabi tabiat unsurlariga hurmat ko'rsatib, yaxshilikni targ'ib qiladilar.

REFERENCES

1. Boymatov T. "Zardushtiylik dini tarixi" — Toshkent, 2015.
2. Ismoilov A. "Avesto va uning zardushtiylikdagi oʻrni" — Toshkent, 2018.
3. "Avesto" — Oʻzbekcha tarjimai, Toshkent, 2001.
4. Yuldosheva, F. (2024). MIRZO ULUGʻBEK KUTUBXONASI VA BUGUNGI TAQDIRI. *Modern Science and Research*, 3(12), 741–749. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/-research/article/view/58564>
5. Yuldosheva F. (2024). BOLA TUGʻILISHI BILAN BOGʻLIQ MAROSIMLAR OʻZBEK XALQI HAYOTINING AJRALMAS QISMI SIFATIDA. *Modern Science and Research*, 3(11), 788–791. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/48058>
6. Yuldosheva F. Y. qizi. (2023). LEV NIKOLAYEVICH GUMILYOVNING "QADIMGI TURKLAR" ASARIDA KOʻKTURKLAR YODGORLIKLARI XUSUSIDA. *GOLDEN BRAIN*, 1(16), 338–342. Retrieved from <https://researchedu.org/index.php//article/view/3908>
7. Yuldosheva F. (2025). MAHMUD XOʻJA BEHBUDIY – MILLATNING OʻZ TAQDIRINI ANGLASHIDA YORQIN YULDUZ VA MILLIY UYGʻONISH DAVRINING RAMZI. *Modern Science and Research*, 4(1), 420–427. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/60832>
8. Yuldosheva, F. & Abdihamidova F. . (2025). BEHBUDIYNI KIM OʻLDIRGAN?. *Modern Science and Research*, 4(1), 359–366. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/63681>
9. Yuldosheva, F. (2025). IBN BATTUTANING "SAYOHATNOMA" ASARI MUHIM MANBA SIFATIDA. *Modern Science and Research*, 4(2), 573–580. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/scienceresearch/article/view/66954>
10. Toshpoʻlatova, S. (2025). FOROBIYNING DIDAKTIK QARASHLARI ASOSIDA OʻQUVCHILARNI TARIX FANIGA QIZIQTIRISH METODIKASI. *Modern Science and Research*, 4(1), 177-186.
11. Toshpoʻlatova, S., Gadayeva, M., & Sadullayev, U. (2024). SHARQ ALLOMALARINING DIDAKTIK QARASHLARI. *Modern Science and Research*, 3(12), 985-993.
12. Gadayeva, M., Toshpolatova, S., & Sadullayev, U. (2024). TARIX FANLARINI OQITISHDA MUZEYLARNING ORNI. *Modern Science and Research*, 3(12), 994-1003.
13. Sadullayev, U., Gadayeva, M., & Toshpoʻlatova, S. (2024). MAHALLA–QADRIYATLAR BESHIGI. *Modern Science and Research*, 3(12), 1228-1238.

14. Toshpo'latova Shaxnoza Shuhratovna. (2024). ILK UYG'ONISH DAVRI NAMOYONDALARNING DIDAKTIK QARASHLARI ASOSIDA O'QUVCHILARNI TARIX FANIGA QIZIQTIRIS METODIKASI. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14520996>
15. Toshpo'latova, S. (2024). TARIX FANINI O'QITISHDA SAMARALI METODLAR. *Modern Science and Research*, 3(11), 774-782.
16. Тошполатова, Ш. (2024). THE PRESENT IRANIANS. *Журнал универсальных научных исследований*, 2(5), 453-462.
17. Toshpo'latova, S. (2024). BUXORODAGI SAROYLAR. *Modern Science and Research*, 3(5), 522-529.
18. Toshpo'latova, S. (2024). O'RTA ASRLARDA OILA PEDAGOGIKASIGA OID FIKRLAR. *Modern Science and Research*, 3(12), 353-361.
19. Toshpo'latova, S., & Xudoyqulov, S. (2024). History And Ethnology Of Olot District. *Modern Science And Research*, 3(5), 148-151.
20. Toshpo'latova, S., & Jo'rayeva, M. (2024). HISTORY AND ARCHITECTURAL MONUMENTS OF JONDOR DISTRICT. *Modern Science and Research*, 3(2), 447-450.
21. Qizi, R. S. S., Shukhratovna, T. S., & Karamatovna, M. A. (2024). Implementation of Education and Protection of Children's Rights in the age of Technology. *SPAST Reports*, 1(7).
22. Shuhratovna, T. S. (2024). Linguistic Anthropology. *European Journal Of Innovation In Nonformal Education*, 4(3), 432-437.
23. Toshpo'latova, S. S., & Naimov, I. N. (2023). MS ANDREYEV-O'RTA OSIYO XALQLARI ETNOGRAFIYASINING YIRIK OLIMI. *Innovations in Technology and Science Education*, 2(8), 1214-1222.
24. Toshpo'latova, S., & Tursuntoshova, S. (2024). Khoja Abdulkholiq Gijduvani. *Modern Science and Research*, 3(2), 87-93.
25. Toshpo'latova, S. (2024). Ethnolinguistics Of Ethnologies Of Bukhara. *Modern Science and Research*, 3(2), 1004-1011.
26. Toshpo'latova, S. (2024). Ethnolinguistics. *Modern Science and Research*, 3(2), 500-507.
27. Toshpo'latova, S. (2024). Religious Anthropology. *Modern Science and Research*, 3(1), 504-510.
28. Shakhnoza Shuhratovna, T. (2023). MS Andreyev's Way Of Life. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769)*, 1(10), 655-659.
29. Shuhratovna, T. S. (2023). Ethnological Analysis Of National Costumes And Rituals Of Tajiks In The Works Of MS Andreyev. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(12), 42-47.

30. Toshpo'latova, S. (2023). MS Andreyev-Scientific Career. *Modern Science and Research*, 2(12), 801-807.
31. Shuhratovna, T. S. (2023). Etymology Of Tajik Marriage Ceremony. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(11), 17-23.
32. Toshpo'latova, S., & Ashurova, G. (2023). THE HISTORY AND DESCRIPTION OF THE WORK OF MS ANDREYEV-" ARK BUKHARI". *Modern Science and Research*, 2(9), 404-409.
33. Toshpo'latova, S. (2023). ETHNOLOGICAL ANALYSIS OF CALENDRICAL CALCULATION AND LENGTH MEASUREMENTS OF KHUF VALLEY TAJIKS IN THE RESEARCHES OF MS ANDREYEV. *Modern Science and Research*, 2(10), 291-299.
34. Toshpo'latova, S. (2023). A STUDY OF THE WEDDING CEREMONY OF THE TAJIKS OF AFGHANISTAN. *Modern Science and Research*, 2(9), 84-89.
35. Naimov, I., & Toshpo'latova, S. (2023). Marriage Ceremony Of Tajiks In The Work Of Mikhail Stepanovich Andreyev "Tadjiki Dolini Khuf". *International Journal of Intellectual Cultural Heritage*, 3(1), 12-16.
36. Toshpo'latova, S. S. (2023). Tojiklar Milliy Kiyim-Kechaklari Va "Beshmorak" Marosimining Etnologik Tahlili. *Scholar*, 1(28), 395-401.
37. Toshpo'latova, S., & Hoshimova, M. (2025). BERUNIY VA UNING DIDAKTIK QARASHLARI. *Modern Science and Research*, 4(1), 344-351.
38. Toshpo'latova, S. (2024). ILK UYG'ONISH DAVRI NAMOYONDALARNING DIDAKTIK QARASHLARI ASOSIDA O'QUVCHILARNI TARIX FANIGA QIZIQTIRISH METODIKASI. *Modern Science and Research*, 3(12), 643-651.
39. Muyiddinov, B., Toshpo'latova, S., & Gadayeveva, M. (2025). TEMURIYLAR DAVRIDA KUTUBXONACHILIK, HUJJATCHILIK VA ISH YURITISHNING O'ZIGA XOSLIGI. *Modern Science and Research*, 4(2), 97-105.
40. Toshpo'latova, S., Gadayeveva, M., & Muyiddinov, B. (2025). BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK TAYYORGARLIGINI TARKIB TOPTIRISH MODELII. *Modern Science and Research*, 4(2), 106-116.
41. Gadayeveva, M., Toshpolatova, S., & Muyiddinov, B. (2025). TARIX DARSLARINI OQITISHDA INTERFAOL METODLARNING AHAMIYATI. *Modern Science and Research*, 4(2), 87-96.
42. Toshpo'latova, S. (2025). O'QITUVCHILARNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK TAYYORGARLIGINI TARKIB TOPTIRISH MODELINING MAZMUNI VA AHAMIYATI. *Modern Science and Research*, 4(2), 581-590.

43. Muyiddinov Bekali. (2024). SOMONIYLAR DAVLATIDA HARBIYLARGA BERILGAN E'TIBOR VA HARBIY SAN'AT. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14209121>
44. Muyiddinov Bekali. (2024). O'ZLIKNI NAMOYON QILISHDA XALQ DOSTONLARINING AMALIY AHAMIYATI VA KITOBIIY DOSTONLARNING O'ZIGA XOSLIGI. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14528916>
45. Sadullayev Umidjon Shokir o'g'li, Muyiddinov Begali Bahodir o'g'li, & Boltayev Oxun Obid o'g'li. (2025). IBN SINONING FALSAFIY QARASHLARI. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14605977>
46. Sadullayev Umidjon Shokir o'g'li, Muyiddinov Begali Bahodir o'g'li, & Boltayev Oxun Obid o'g'li. (2025). YOSHLAR DUNYOQARASHI SHAKLLANISHIDA MILLIY TARBIYA VA TA'LIMNING AHAMIYATI. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14606021>
47. Sadullayev Umidjon Shokir o'g'li, Muyiddinov Begali Bahodir o'g'li, & Boltayev Oxun Obid o'g'li. (2025). BUXORO AMIRLIGIDA 1900-1910-YILLARDAGI IJTIMOIIY-SIYOSIIY HAYOT. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14606101>
48. Muyiddinov Bekali. (2025). ILK O'RTA ASRLARGA OID MUG' ARXIVINING TOPILISHI VA O'RGANILISHI. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14680881>
49. Gadayeva, M. (2025). TURKISTONLIK GENERAL AYOL, MILLAT ONASI-QURBONJON DODXOHNING MARD, JASUR VA VATANPARVARLIGI HAQIDA. *Modern Science and Research*, 4(1), 344-352.
50. Muxamedovna, G. M. (2024). PARANJI TARIXI, YOXUD O'RTA ASR AYOLLARINING KIYIMI HAQIDA.
51. Gadayeva, M. (2024). MARKAZIIY OSIYODA JADID AYOLLARI TARIXI. *Modern Science and Research*, 3(12), 652-658.
52. Muxamedovna, G. M. (2024). Millatimiz Faxri-Buxoro Ma'rifatparvari. *Miasto Przyszłości*, 52, 557-562.
53. Muxamedovna, G. M. (2024). TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA AXBOROT KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING O'RNI. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 4(5), 97-102.
54. Mukhamedovna, G. M. (2024). The Sad Fate Of The Women Of Turkistan: About The "Hujum" Movement And Its Impacts On Agriculture. *SPAST Reports*, 1(7).
55. Muxamedovna, G. M. (2023). MAK'TABLARDA TARIX FANINI O'QITISH AHAMIYATI. *Научный Фокус*, 1(5), 178-180.
56. Muxamedovna, G. M. (2023). TARIX FANINI O'QITISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI. *Научный Фокус*, 1(5), 175-177.

57. Gadayeva, M., & Ismoilova, Z. (2024). The Importance Of Studying The Science Of Youth Psychology In Improving People'S Lives. *Modern Science and Research*, 3(2), 676-683.
58. Gadayeva, M., & Hamroqulova, N. (2024). The Basis Of The Use Of Development-Pedagogical Skills In Pedagogical Activity. *Modern Science and Research*, 3(2), 684-689.
59. Gadayeva, M. (2024). ABOUT THE HISTORY OF THE VEIL OR MEDIEVAL WOMEN'S DRESS. *Modern Science and Research*, 3(2), 1097-1103.
60. Gadayeva, M. (2023). THE UNIQUE SIGNIFICANCE OF MASTERING SOCIAL SCIENCES DURING THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEKISTAN. *Modern Science and Research*, 2(10), 459-464.
61. Universiteti, G. M. M. O. X. (2023). Uchinchi Renesans Davrida Ajdodlarimiz Merosini Organish Orqali Integratsion Ta'limni Yanada Takomillashtirish Tamoyillari: Часть 1 Том 1 Июль 2023 Год. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 1(1), 11-16.
62. Gadayeva, M. (2024). Attack Action. *Modern Science and Research*, 3(1), 1028-1033.
63. Gadayeva, M. (2024). Effective Ways To Use The" Thoughtstorm" Method On The Theme Of The" Eastern Renaissance" Era. *Modern Science and Research*, 3(1), 1024-1027.
64. Muxamedovna, G. M. (2023). KREATIV YONDASHUV ASOSIDA DIDAKTIK MATERIALLAR YARATISH MECHANIZMLARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 21(3), 12-14.
65. Muxamedovna, G. M. (2023). Uchinchi renesans davrida ajdodlarimiz merosini organish orqali integratsion ta'limni yanada takomillashtirish tamoyillari. *Образование наука и инновационные идеи в мире*, 22(1), 35-38.
66. Muxamedovna, G. M. (2023). History Of Patriotic Women. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(12), 69-75.
67. Muxamedovna, G. M. (2023). Innovatsion TaLim-Buyuk Kelajak Poydevori. *World scientific research journal*, 17(1), 74-76.
68. Gadayeva, M. (2024). Effective Ways To Use The" Thoughtstorm" Method On The Theme Of The" Eastern Renaissance" Era. *Modern Science and Research*, 3(1), 1024-1027.